

רוח איש יכלכל מחלהו

לפי תיאוריה זו, המשל סביר כולו — לא רק מבחינת המשל, אלא גם מבחינת הנמשל. כפי שמתפרק בהמשך הפרק, נבואתו של יותם התגשמה במלואה-אנשי-שכם, שהמליכו את אבימלך, מדרו בו. הוא כבש את העיר והרג את תושביה. אחר-כך צר על מגדל-שכם ושרף את הציור על יושבי, כאלף איש ואשה. לבסוף תקף אבימלך את העיר תבץ וצר על מגדל-העז שבה. אשה זרקה עליו פלח-דרכב ורוצצה את גולגלתו. נראה כי אבימלך לא היה פמיניסט, כי הוא ציווה על נערו לדרקרו למוות, "פן יאמרו (עלי) אשה הרגתה". איש-כבוד היה.

הפסוק האהוב עלי ביותר בכל הפרק הארוך והנהדר הזה (שופטים 9) הוא זה המתאר את "בעלי שכם". כאשר מאסו באבימלך, נאמר עליהם, וייצאו השרה, ויבצרו את כרמיהם, וידרכו, ויעשו הילולה, ויבואו בית-אלוהיהם ויאכלו וישתו ויקללו את אבימלך". הם ממשכיב בכך עד עצם היום הזה. לא היה שילטון בארץ, ש-בעלי-שכם לא מאסו בו. בניגוד לבני-ירושלים, שהם ממושמצים ושקטים והולכים לישון מוקדם, מאז ועד היום, הרי בעלי-שכם "יאכלו, ישתו ויקללו" את השילטון — כל שילטון.

משום-כך אין זה פלא ששכם היא אחד ממרכזי האינ-תיפארה. כדרך אבותיהם מימים ימימה, בעלי-שכם "יבואו אל בית-אלוהיהם, ויאכלו וישתו ויקללו את המושל הצבאי".

ויטנברג

עוד לא הספקתי לראות את מחזהו של יהושע סובול על ויטנברג. אני סקרן לקראתו. יש לי סיבה. הייתי באולם של מיספטי-אייכמן, כאשר סיפר אבא קובנר בעדותו את הפרשה המדהימה והמוזעזעת. היה זה אחד מריגעי-השיא של המישפט הארוך, שהיה גרוש במונטנים קורעי-נשמה.

(נוכחתי בכל ישיבות המישפט. כמעט הפכתי לאלכו-הוליסט, כי אחרי כל יום הלכתי להשתכר, כדי להקוות את רישום הזוועות).

ברגע ששמעתי את הסיפור על ויטנברג, נולדה בי ההחלטה לכתוב על כך מחזה. מאז עברו כמעט 30 שנים, ואני עדיין כותב אותו. בראש. רק פעם אחת, לפני שנים, העליתי תמצית קצרה על הכתב ומסרתי אותה בידי סופרת צרפתית, כהצעה לטריט.

הסיפור של ויטנברג, ראש המחתרת היהודית בגטו וילנא, הוא בקצרה זה: הנאצים תבעו להסגיר אותו. הם איימו להש"י מיד את הגטו כולו, אם לא תימלא דרישתם. תושבי הגטו תבעו להסגירו, כדי להציל את עצמם. המחתרת לא היתה מוכנה למרד, ואי-אפשר היה להעלות על הדעת מרד בניגוד לרצון הגטו. ראשי המחתרת התכנסו, והחליטו להסגיר את מנהיגם. יתכן שוויטנברג עצמו הסכים לכך, ויתכן שלא. הוא התאבד כאשר הגיע לירי הגסטאפו.

במחזה התקשרה פרשה זו עם אחת הפרשות הגדולות בתול-דות העם היהודי והאנושות כולה: פרשת ישוע מנצרת. לפי הברית החדשה, שנכתבה בידי תועמלנים נוצריים, היהודים הם שתבעו לצלוב את ישוע. הנציב הרומאי, פונטיוס פילאטוס, זמו יהיה על ראשכם.

הרבה יותר סביר להניח שקרה ההיפך: הרומאים רצו ללכוד את ישוע ולהוציאו להורג, מפני שנראה להם כעושה-צרות מסוכן. הם תבעו מראשי הציבור היהודי בירושלים להסגירו. מחתרת הקאנים לא היתה עדיין מוכנה למרד, שפרץ כעבור כארבעים שנה. בלית ברירה הסגירו את ישוע, והרומאים העלו אותו על הצלב.

חסידיו של ישוע, שייסדו כת חדשה, לא סלחו ליהודים על ההסגרה. הם גם רצו לרכוש את לב הרומאים ולעשות נפשות ברחבי האימפריה. לכן סיפורו סיפור שהוליד את האנטי-שמיות וגרם לאסונות בלא-ספור עד עצם ימינו.

המחזה שתיכננתי לכתוב בו לספר את סיפורו של ויטנברג על רקע זה. לא התכוונתי להלכין במחזה את סיפורו של ישוע במישרין, אך רציתי לכלול בו מזמים מרומים שונים בכיוון זה. יתכן שבאחד הימים באמת אכתוב את המחזה הזה. אגלגל אותו בראשי עוד 10, 20 שנה. ובינתיים אלך לראות את מחזהו של סובול.

הכר את הגזען

יש מילות-מפתח, המגלות את הגזען גם מתחת למעטה הליברלי ביותר. לשל:

- "אני מכיר את הערבים..."
- "הערבים מחייבים לך כפרצוף ותוקעים לך סכין בגבו..."
- "כל הערבים אותו הדבר..."
- "אתה לא מכיר את המנהליות שלהם..."
- "הערבים מבינים רק את שפת הכוח..."
- מי שיש לו עוד, שישלח לי.

זהו לקח טוב לכל סוכן של המוסד בימינו. לפני שאתה יוצא לשליחות-מודיעין, ברר מה הבוסים שלך רוצים לשמוע.

אל מי הלכו העצים

גם לגבי כתבה אחרת שלי שלח לי ה"ר"ר דב גולדברג החרוז חומר מאלף.

כתבתי לא-אחת על משל יותם, שתיאר בצורה מושלמת את מהותו של הפוליטיקאי הקדום והמודרני. מבין כל אלפי ההוגים, שכתבו במרוצת הדורות על טיבם של פוליטיקאים, יותם הוא עדיין האקטואלי ביותר.

הכל זוכרים את הדברים: "הלוח הלכו העצים למשוח עלי-הם מלך. ויאמרו ליות: מלכה עלינו ויאמר להם היות: החולתי את דישני אשר בי יכבדו אלוהים ואנשים, והלכתי לנוע על העצים".

ביקור, הציעו את הג'יב לעצים השונים, בזה אחר זה, והכל סירב. כל עץ שהשתבח בפיריו ובתנוכתו — כלומר, כל מי

אורי אבנרי

יומני

איש

שהיה מוצלח במיקצועו — סירב. עד שהגיעו אל האטר. ויאמר האטר אל העצים: אם באמת אתם מושחים אותי למלך עליכם, בואו חסו בצילי. ואם אין — תצאו אש מן האטר, ותאכל את ארזי הלבנון". משל נהדר. אבל הוא עורר בעייה.

למדנו כי האטר הוא שיח נמוך. ענפיו מגיעים אל האדמה, וצל אין לו.

היתכן כי יותם ימשיל משל כזה, כשהנמשל הוא אבימלך, אחיו הרצוני, שהרג זה עתה את 69 אחיו האחרים? אבימלך היה רודן, אביטיפוס של ריקטסור מודרני. מוסר ליני קרום. בעלי-שכם — אותם אנשים גאים שהקשיבו לדבריו של יותם — הם שהמליכו אותו. היתכן כי יותם ישווה את מנהיגם האכזרי, המורס מעם, לשיח עלוב?

יתר על כן, אותו שיח, שנקרא גם יקשת (מפני שענפיו דומים לקשת) אינו דליק. אי-אפשר להבעיר בו אש. בקיצור, אם אכן זהו האטר שבמשל, המשל אינו מתאים לנמשל.

והנה שלח לי גולדברג מאמר של נוגה הראובני, האיש שהקים את השמורה הלאומית כיער ברשמן, ובו הטענה כי האטר של יותם כלל אינו אותו שיח מיסכן, אלא עץ אחר, הנקרא בשמות שונים — דום, סדריה ושיוף. בניגוד ליקשת, יש לו לעץ זה כל התכונות הדרושות. הוא גבוה, חזק ושי תלטיני. הוא כובש לעצמו מרחב-מחייה גדול, ועל כן הוא גודל את הקרקע מעציהפרי שמסביבו הורג אותם. יש לו פרי קטן, מעין תפוח חמצמץ, שאפשר לאכול אותו רק בקושי. הכפריים משתמשים בענפים כחומר-הסקה.

שומעיו של יותם ידעו כי העץ הזה הוא גבוה מאוד ומרשים, שהוא הורס את עציהפרי וכי ענפיו בוערים היטב. הם גם ידעו שהוא גדל בעמק הירדן ובאיזור שכם. מכאן הפסוק: "תצא אש מן האטר ותאכל את ארזי הלבנון" — כלומר, אטר שיעלה באש בעמק ליד שכם יבעיר תבערה שתגיע עד למרומי הלבנון — וכך תכלה בדרך את כל הארץ.

עץ הדום

אביו של אמיר אברמסון, פגוע אוטובוס-הדמים וקורא יקר של העולם הזה, הוא הפרופסור שרגא אברמסון, מלומד גדול בתלמוד, חתן פרס הרב קוק.

כאשר ראה את אמיר נאבק עם כאביו, לפני ואחרי הטיפור לים הקשים, אמר לו פסוק מספר מ'ענ"י (י"ח).

לא ייאמן, אבל בפסוק אחד זה מקופלת כל התורה המר-דרנית של הרפואה ההוליסטית, זו המתייחסת אל החולה, גופו ונפשו, כאל מיקשה אחת. גי-

שה פסיכוסומטית זו, הרואה השפעת-גומלין חזקה בין גוף האדם ורוחו, כובשת בדורנו את הרפואה.

וכך כתב הפילוסוף התנ"כי לפני אלפי שנים: "רוח איש יכלכל מחלהו, ורוח נכאה מי ישאנה?".

לאמור: רוחו האמיצה של האדם תוכל לשאת את מחלתו ולהתגבר עליה, אבל אם רוחו מדוכאת, מי יוכל לשאת את המחלה? מצב נפשו של אדם משפיע על המחלה, לטובה ול-רעה.

אברמסון

אמיר, אדם בעל רוח איתנה מאוד, אכן עומד בכאביו בגבורה. אגב, הוא אדם חילוני.

מאז פציעתו, אף שר אחד לא ביקר ליד מיסתו.

בדרך לעין-חרוד

לפני כמה שבועות כתבתי במדור זה כמה שורות על פרשת המרגלים במיקרא, והשלכותיה על הערכות-מודיעין של ימינו. המרגלים לא נענשו על כי מסרו מידע כוזב. להיפך, הם מסרו רוח נאמן על המצב בארץ. הם נענשו מפני שהערכות שלהם לא תאמו את המסקנות של הדרג המדיני — משה (ה"כנו") ב"דעמרים וה"הקדושי-ברוך-הוא" צבאות.

נראה כי כיוונתי לדעת גדולים. כי ה"ר"ר דב גולדברג, מעוזי שרה-חינוך, שלח לי מאמר על אותו הנושא, שבו הוא הגיע למסקנות דומות, אם כי הן מנוסחות, כמובן, בנוסח שונה. ה"ר"ר גולדברג הוא איש דתי וגם לאומי.

כדי להרגיש את השפעת האידיאולוגיה על הדיווח האובי-ייקטיבי, הביא הכותב את דבריו של הרב רפאל קצלבונג, מיקריירושלים, שאחיו הוא הרב אהרון קצלבונג, ממנהיגי נטורי-קרתא ועל-כן לא יקריירושלים, אני מנחה.

וכך סיפר הרב רפאל על אחיו: "שנינו גדלנו בבית אחד, שנינו למדנו בחור אחד, אצל אותם מלמדים, ויצקנו מים עלייך אותם ראשי-ישיבות. שנינו יריאשימיים ותלמידי-חכמים. דומה שאין לא הברל כינינו. חוץ מהברל אחד, והוא — המוזה האחת בעיר הנידחת.

"לפי ההלכה, אם מצויה אפילו מוזה אחת בעיר, אין הורסים אותה.

והנה, נניח שיבוא משיח ויכריז על עין-חרוד כעל עיר נידחת. מה אעשה אני? אתגנב בחשכת-הלילה לעין-חרוד ואברוק, ואם לא אמצא שם מוזה, אקבע אחת, כדי שלא ירסו את עין-חרוד.

ומה יעשה אהרון אחי? יתגנב לשם אף הוא בחשכת-הלילה ויברוק. וכאשר ימצא את המוזה האחת, יסיר אותה, כדי שיעי-חרוד תיחרב. זה ההבדל בינינו: המוזה האחת. אומר גול-דברג: "הדברים הם עמוקים ונפלאים. אף-על-פי שעל-פי הדין יש להרוס את עין-חרוד אם אין בה מוזה, יקבע הרב רפאל את המוזה משום שעל-פי השקפת-עולמו על עין-חרוד להתקיים. הוא ישנה את המציאות על-מנת שיוכל לקיים את נפישתו האידיאולוגית. אחיו ר' אהרון — יוריד את המוזה — למרות שעל-פי הדין אין להרוס את עין-חרוד, כי יש בה מוזה — וזאת משום שעל-פי השקפת-עולמו אין לעין-חרוד זכות קיום."

גם הרמב"ן עמד על ההבדל בין הדיווח לבין ההערכה, שאינה יכולה להיות אובייקטיבית. ולראייה: משה רבנו עצמו. לדברי גולדברג: "הי גם משה אמר כספר דברים: 'שמע ישראל, אתה עובר היום את הירדן, לבוא לרשת גוים גדולים ועצומים ממך, ערים גדולות ונצורות בשמיים, עם גדול ורב, בני-הענקים'. המרגלים דיברו כמעט באותה לשון. מדוע אם כן נענשו השאם של המרגלים היה, שמסרו הערכות שליליות ולא רק עובדות, לא רק מראה-עיניים אלא גם הלך-נפש, לא רק מציאות אלא גם השקפת-עולם. יהושע וכלב ראו את אותם הדברים ולא ריחונו על מציאות שונה מאשר המרגלים, אך הגיעו למסקנה אחרת: 'עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה', ואילו המרגלים האחרים אמרו: 'לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו... ארץ אוכלת יושביה היא.' משה תיאר אמנם את המציאות, אך אמר 'אתה עובר... לרשת'."